

Підсумовуючи, пошлемось на чисельні оцінки сучасників та подальших дослідників діяльності Твардовського. Ці оцінки (при розбіжностях у інших характеристиках Твардовського) одностайні: це був чудовий педагог.

Друг. У Твардовського були дружні стосунки з Степаном Балеєм, Владиславом Татаркевичем, Тадеушем Вітвіцьким, вже не кажучи про Казимира Айдукевича, котрий став його зятем. З переліченими особами Твардовський був на "ти". Зрештою, достатньо згадати т.зв. *privatissimum*, тобто домашні збори, які проходили у помешканні Майстра, як називали професора його учні. І звичайно, всі дотримувались відомого висловлювання Аристотеля про Платона щодо Твардовського. На цьому і полягало вшанування Вчителя. Саме так, з великої літери у приватних зверненнях називали засновника школи.

Це про особисте. А тепер про суспільне, бо саме протиріччя між особистим та громадським в значній мірі визначили успіх школи, її занепад, а разом з тим розчарування її засновника. Без перебільшення можна сказати, що патріотизм був тем вогнем, на якому була приготовлена більшість "страв" у школі. Твардовський без спочинку розпалював цей вогонь, не даючи йому перетворитись у націоналістичне полум'я. А так сталось після отримання Польщею незалежності. І Твардовський знайшов єдине правильне рішення: відкинувши спокуси, що надходили зі Столичного міста Варшави, він залишився вірний своїй першій і єдиній кафедрі, плекаючи нові покоління філософів. Джерело повинне залишатись не заму́тненим. Особистим прикладом Твардовський продовжував справу виховання молоді, підтверджуючи вірність сократівському ідеалу.

Оксана Онищук

Національний університет "Львівська політехніка",
м. Львів

ФІЛОСОФІЯ ЯК СТИЛЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ПЕРЕД БОГОМ З ЖАЛОМ БЕЗКОНЕЧНОСТІ В ДУШІ (ЗА С. К'ЄРКЕГОРОМ)

За висловом відомого мислителя М. Мамардашвілі, філософія – це оформлення і розвиток до крайності станів (тобто, мислення про предмети, коли вони розглядаються під кутом зору кінцевої мети історії і світобудови) за допомогою всезагальних понять, але на основі власного

досвіду. Тому, ми будемо виходити з того, що філософія найперше є певним способом життя, життєвим кредо внутрішнього світу людини, що конститується у процесі самопізнання через співставлення з граничними трансцендентальними підставами буття, або ж Божественним Абсолютом. Філософією не можна висловлюватись, пояснювати; нею можна тільки жити. Така позиція якнайповніше розкривається у світоглядно-філософській парадигмі данського мислителя С. К'єркегора.

К'єркегор у своїй філософії найперше звертає свою увагу до тих аспектів життя, які характеризують людину в якості ключового і творчого начала, оскільки екзистенція не є даністю, а свободою і постійним становленням. Філософ, описуючи людську екзистенцію, розрізняє людину в теперішньому стані, тобто що вона є зараз і людину, яка мала б бути, або що вона сутнісно. Це рух в житті людини від сутнісного її стану до екзистенційного, рух від сутності до екзистенції. К'єркегор подає цю доктрину через глибокий психологічний аналіз, в якому відокремлює занепокоєння, тривогу людини про власну обмеженість як причину її відчуження, розриву від сутнісного буття. Людський екзистенційний стан є наслідком відчуження від Бога. Втрата Бога – це задоволення егоїстичних бажань, захоплення матеріальними цінностями і т. ін., що витікає з проблеми буденного світосприйняття, коли істина ототожнюється з практичним досвідом, безпосередніми фактами життя. До того, поки людина актуалізує її сутнісне Я в Бозі, її життя сповнене страху і занепокоєнь, а життя сповнене перманентного стану відчаю як ситуації граничного буття, що веде до переживання абсолютної неможливості існування у звичному буттєвому просторі. Відчай долається при зверненні до божественного в людині, а можливістю здійснення екзистенції виступає вічність, оскільки екзистенція є рухом, що передбачає безконечність, яка є вічністю. Це відчуження створює в людині динамічну силу для повернення, відновлення сутнісного Я. Описуючи зміну стадій на життєвому шляху, К'єркегор дає своєрідну формулу екзистенційного росту:

1. **Естетична стадія** – романтичний лицар в суспільстві, раб по відношенню до Бога; людина-тварина, летаргик у відношенні до внутрішнього розвитку та самоусвідомлення життєвих пріоритетів, свобода негативна неусвідомлена (притаманна всім живим істотам, її сфера панування – це сфера смаку, забаганок і ін. І суть в тому, що людина з-поміж кількох варіантів вибирає один ціною інших), безпосередність, гедоністичні цінності, нездатність відкритися іншому.

2. **Етична стадія** – трагічний герой в суспільстві, найманець до Бога; людина-розум, свобода негативна усвідомлена (двозначна, пов'язана зі знанням як з пригадуванням і в результаті дає відчуття нещастя від неможливості реалізації сенсу, який усвідомлений пізнанням теоретичним), надія, ідеальні цінності. Ієрархічно ціннісно-духовна вертикаль виглядає як задоволення найперше душевних потреб (самопізнання, самореалізація, естетичний комфорт і т.д.) і розвивається за схемою: душевне, духовне, тілесне
3. **Релігійна стадія** – лицар віри у суспільстві, син Божий до Бога; людина-особистість, бодрствующий, свобода позитивна (повторення, яке приносить щастя і є актом самосвідомості, волі, ноуменального становлення особистості, акт самосвідомої екзистенції), віра, абсолютна цінність людини. Така людина іде шляхом вертикального сходження, живе відчуттям вічності і безконечності. Ієрархічно спочатку йде ставлення до Бога, тоді до людей, тоді до себе – за схемою: (духовне, душевне, тілесне).

“Існувати” не означає просто “бути”, але вирізнитись з, і не в сенсі відокремитись, але інтимно, особисто поєднатися з навколишнім, з якого індивід постає; означає вчитися жити без масок. Коли людина починає з фонового режиму існування і спосіб її буття від першої особи ще не задіяний, потрібна перша інтенсифікація (або «жало в плоть»), яка долає цю легкість буття. Вразлива тілесність людини стає головним інструментом пробудження. Далі починається рух через вибір, який завершується віддачею власного вибору в руки Бога. Вибір необхідний людині для відновлення переходу зі стану «мною живуть» у стан «я живу». Це важливо для розуміння поняття екзистенції у К'єркегора. Саме у віднайденні себе ми віднаходимо свою особистість як непізнану і невичерпну містерію.

К'єркегор стверджує надсмісловий вимір людини – духовно-екзистенційний. Екзистенційна реальність одиничної людини є не так необхідністю, як можливістю. Екзистенція – це свобода, можливість вибору. Екзистувати – означає здійснювати вічне і безконечне у часовості, бо людина є втіленням синтезу вічного і часового. Тому духовний розвиток загалом скерований на спонукання виходу зі стану байдужості, стану “полегшеного буття”, рутинності, посередності.

Екзистувати – означає здійснювати вічне і безконечне у часовості, бо людина є втіленням синтезу вічного і часового і не може існувати

самодостатньо, безвідносно до Бога. Вічне є основою суб'єктивності, яка вводить у тимчасове через творчість, вибір, дію. Пізніше про це говорить відомий філософ М. Гайдеггер, наголошуючи, що тільки тоді, коли людина відкрита трансценденції, коли вона чує вість буття, коли вона прагне виразити її в мові, поезії чи у філософії або ж у звичайному самотньому житті, тільки тоді вона відповідає людському призначенню. Тоді філософія стає молитвою перед Богом в активній дії щодо власного буття.

Віра Мовчан

Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка,
м. Дрогобич

ЕТИЧНЕ ЗНАННЯ У ДУХОВНОМУ ДОСВІДІ ОСОБИСТОСТІ

1. У сучасному глобалізованому світі, охопленому загальною економічною, екологічною та духовною кризами, усе очевиднішим стає, що це, перш за все, *криза духовна*. Людство, зваблене матеріально-речовими цінностями, усю природу, в тому числі власну, усі інтелектуальні та практичні уміння поставило на службу одній меті: задоволення чуттєвих потреб. Відтак, відбувається глобальна інтелектуальна деградація людства. Дана проблема відсувається сучасною наукою на другий план, оскільки як найбільш нагальні постають питання екологічні, демографічні, ресурсів планети тощо (Див.: К.Лоренц, І.Фролов, Л. Уайт, А.Печчеї).

2. Нині з суспільства усувається особистість як свідомий суб'єкт морального вибору та суб'єкт інтелектуальної діяльності. Буття суб'єкта життєвості звужене до виконання окремих функцій, здатних забезпечувати конкретні життєво необхідні потреби. Суб'єкт діяльності (інтелектуальної, моральної, естетичної, практичної) у суспільній системі, що видобувається як суто функціональна, втрачає можливості реалізувати природою покладені здібності. А тому вони не розвиваються, не удосконалюються, втрачаються як ціннісний вимір людських творчих можливостей.

3. Загальний моральний клімат, що панує в суспільствах, негативно впливає не лише на свідомість особи, але і на сферу безсвідомого, пронизуючи усі психічні та інтелектуальні структури особи. Науковці констатують зростання психічної патології, зокрема інстинкту агресивності людства (К.Лоренц). Її причини: негативна спадковість,